

Asiantunteva ja eettinen teos ohjauksesta ja neuvonnasta

Jussi Onnismaa (2007). **Ohjaus- ja neuvontatyö. Aikaa, huomiota ja kunnioitusta.** Gaudeamus. 207 sivua.

Tämä kirja perehdyttää lukijan ohjauksen lähtökohtiin ja tuo uusia näkökulmia myös kokeneille ohjaajille. Kirja esittelee viime vuosien keskustelua ohjaustyön muuttumisesta ja sen mahdollisuuksista. Onnismaa tarkastelee myös kriittisesti tämän ajan ilmiöitä ohjauksen ja neuvonnan näkökulmasta. Työelämän ennakoinnattomuus, jatkuva muutos ja kiire ovat johtaneet uusiin ohjauksen ja neuvonnan lähestymistapoihin. Kirja keskittyy erityisesti työelämän ohjaukseen ja kutsuu eri tahoja yhteiseen vuoropuheluun.

Kirja on rakenteeltaan tiivis ja tarjoaa mielenkiintoista luettavaa. Lähdeviitteistö on runsas ja monipuolinen. Ohjaukseen ja neuvontaan liittyvät käsitteet on määritelty selkeästi. Käsitteestä *ohjattava* tulee tosin mieleen näkemys passiivisesta toimenpiteiden kohteena olevasta ihmisestä. Hyvä, että Onnismaa määrittelee asiakkaana olevan ohjattavan aktiiviseksi toimijaksi ja oman elämänsä asiantuntijaksi. Aiheisiin liittyvät teoriat ja historialliset katsaukset ovat sujuvasti luettavassa muodossa muun tekstin joukossa.

Ammatillisen keskustelun

muotona ohjaus on määritelty kirjassa laaja-alaiseksi elämänsuunnittelun menetelmäksi, jota voidaan soveltaa monissa eri ammateissa. Ohjauksen tavoitteena on auttaa ohjattavaa elämään aiempaa tasapainoisemmin ympäristönsä kanssa sekä käyttämään omia mahdollisuuksiaan tavoitteellisesti hyväksien. Ohjaus on usein yhteistyötä, elämänsuunnittelun riskikysymysten ja eettisten kysymysten yhteistä tarkastelua, arviointia sekä merkitysten etsintää.

Kirjassa käydään huolella läpi, miten ja missä ohjataan ja neuvotaan, millaisin taidoin sitä tehdään sekä millaisia tavoitteita oppilaitokset ovat opinto-ohjaukselle asettaneet. Aluksi keskitytään erityisesti ohjaajan ja ohjattavan väliseen vuorovaikutukseen, käytettäviin työvälineisiin sekä ohjattavalle annettavaan ajan, huomion ja kunnioituksen antamiseen.

Lyhyen historiallisen katsauksen valossa tarkastellaan alussa ohjaustyön kehittymistä puhtaasta uraohjauksesta yleiseksi elämänsuunnittelun menetelmäksi.

Tiedottamisessa asiakas etsii puuttuvaa tietoa, jolloin hän on

tiedon vastaanottaja ja työntekijä on tiedon antaja. Neuvonnassa asiakas odottaa saavansa ongelmaan neuvoja asiantuntijalta. Ohjauksessa ohjattava osallistuu aktiivisesti esittämiesä ongelmien ratkaisemiseen. Ohjauskeskustelussa pyritään vahvistamaan ohjattavan toimintakykyä ja vähentämään valmiiden ratkaisumallien tarjoamista. Asiakaslähtöisessä suuntauksessa ohjaaja pyrkii tulemaan toimeen mahdollisimman vähin perustiedoin, koska tärkein tieto on ohjattavalla itsellään.

Viesti ajasta, huomiosta ja kunnioituksesta

Nykypäivän korostuneesti kiireisissä organisaatioissa ei valitettavasti tueta pitkäjänteistä ohjaustyötä. Riittämättömyyden tunne voi vaivata sekä ohjaajaa että ohjattavia. Siksi tämän kirjan viesti ajan, huomion ja kunnioituksen korostamisesta on ensiarvoisen tärkeä.

Ohjauksella voidaan parhaimmillaan tukea aikuista ristiriitaisissa tilanteissa. Sillä voidaan paikata työelämän murroskohdissa syntyneitä arvokkuusvajetta sekä riittämättömyyden tunnetta.

Toisessa luvussa keskitytään

ohjattavan kielenkäyttöön, kun-
ka ohjattava puhuu, millaista
todellisuutta ja millaisia kerto-
muksia hän tulkinnoillaan tuot-
taa ja mahdollistaa. Ohjauksen
kieli on muuttunut. Onnismaa
toteaa aiheellisesti narratiivisten
ja voimavarakeskeisten menetel-
mien riskeistä. Ohjaaja saattaa
tyrkyttää liian innokkaasti uusia
näkökulmia. Tällöin niiden
uskottavuus vähenee ja
ohjaajan hyvää tarkoittava
toiminta voi pyyhkiä ohjattavan
historiaa ja kokemuksia pois.

Mukautumisen vaade

Onnismaan kriittinen näkemys
elinikäiseen oppimiseen on ter-
vetullutta. Elinikäisen oppimi-
sen korostus vaatii jatkuvasti
joustamaan sekä toistuvasti op-
pimaan ja mukautumaan. Länsi-
maisessa kulttuurissa aikuisuus
oikeutetaan vain jatkuvaa uu-
distumista ja nuorekkuutta ko-
rostamalla. Onnismaa viittaa
myös suomalaisen aikuiskoulu-
tuksen epätasa-arvoisuuteen,
joka korostaa oma-aloitteisuutta
ja itseohjautuvuutta. Aktiivisen
ohjaus- ja neuvontatyön
avulla voisi koulutuksen ulko-
puolella olevat saada osallistu-
maan siihen nykyistä enemmän.
Työelämän ja yhteiskunnan
muutokset lisäävät kuitenkin
tarvetta urasuunnitteluun ja
osaamisen kehittämiseen koko
työuran ajan.

Kirjassa nostetaan mielen-
kiintoisella tavalla esiin myös
nykypäivän työelämän paras-
dokseja. Näistä mainittakoon
esimerkiksi työntekijöiden pa-
rantunut terveydentila ja toisaal-
ta heikentynyt työntekijöiden
kokema työkyky. Työelämästä
puuttuu nykyisin vastavuoroi-
suuden periaate. Työntekijöiden
keskinäinen luottamus ja lojaa-

lisuus työnantajaa kohtaan vä-
henee, mikäli työelämän koke-
musta väheksytään ja työnteki-
jät kokevat olevansa vain ”ku-
lutustavaraa”.

Ohjauksen etiikka

Työelämäohjaus sisältää nykyi-
sin monenlaista toimintaa orga-
nisaatiossa: työnohjausta, hen-
kilöstökoulutusta ja -johtamista,
työuraohjausta, kehittämistoi-
mintaa, työterveystoimintaa
sekä mentorointia ja kollegiaa-
lista yhteistyötä. Ohjauksen voi-
si nähdä ennalta määrättyjen
ohjeiden sijasta resurssina ja
työvälineenä ohjausprosessin
kaikissa vaiheissa. Ohjausalan
ammattillisten ohjeiden pohjalta
ei välttämättä voida ammatti-
maista toimintaa tarkastella. On-
nismaan mainitsema toimintaky-
kyetiikka tarjoaa aineksia kes-
kusteluun ohjaustyön tarkoituk-
sesta.

Ohjauksen ja neuvonnan vai-
kuttavuuden arviointi nähdään
yleisesti tarpeellisenä huolimatta
sen ongelmallisuudesta ja
kiistanalaisista kysymyksistä.
E erityisen vähän on myös poh-
dittu arvioinnin eettisiä kysy-
myksiä.

Mahdollisuuksien taju

Ohjauksen asiantuntijuus on
muuttunut työurien ja elämän-
kulun ennustamattomuuden
myötä. Nykyään ohjaustyössä
tarvitaan ennen kaikkea mahdol-
lisuuksien taju. Asiantuntijuus-
dessa pyritään vuoropuheluun
ja kuuntelemiseen sekä uusien
näkökulmien löytämiseen. On
pyrittävä lisäämään ihmisten
omaa vastuuta elämästään. Sa-
malla myös luomaan ja tukemaan
ohjattavan sosiaalisia verkosto-
ja. Valitettavasti uudet liikkeen-

johdolliseen suuntaan vievät
ohjaustavat eivät aina tarjoa eet-
tistä pohjaa ohjaukselle ja neu-
vonnalle tai muulle ohjaustyölle.

Yleiseen suomalaiseen näke-
mykseen viitaten Onnismaa to-
teaa, että ohjaus- ja neuvonta-
työ ei ole terapiaa. Kirjassa kä-
sitellään kuitenkin monia ohja-
uksen että terapian teemoja rin-
nakkaisina ilmiöinä. Ohjaukses-
sa pätee sama kuin terapiassa-
kin: hyvässä suhteessa tera-
peutti pystyy luomaan liittolai-
suuden asiakasta auttavien voi-
mien kanssa. Ohjauksessa ja eri-
tyyppisissä psykoterapioissa
painottuvat yhä enemmän asi-
akkaan omat voimavarat ja nä-
kökulman vaihdokset erilaisten
vajavaisuusolojen sijasta. Ohjaus-
essa ja terapiassa on Onnismaan
näkemysten mukaan myös samoja
piirteitä kuin kasvatuksessa.

Tämä teos valottaa vuositu-
hannen vaihteen kansainvälis-
tä ja kotimaista keskustelua oh-
jaus- ja neuvontatyön mahdol-
lisuuksista, muutoksista ja sen
tarpeellisuudesta. Kirja kokonai-
suudessaan on selkeä, kiinnostava
ja ansiokas esitys ohjaus-
ja neuvontatyön käytänteistä.
Moniammatillinen yhteistyö ja
verkostuminen tuovat myös
ammattietiikkaan uusia pulmia,
jotka vaativat jatkuvaa eettisten
kysymysten pohdintaa. Kirjaa
voi suositella niin ohjaus- ja
neuvontatyötä kuin myös tera-
piatyötä tekeville.

Aini Jaari